

«ТАСДИҚ МЕНАМОЯМ»
Ректори Донишгоҳи аграрии
Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур
профессор, Маҳмадёрзода Усмон Маъмур

« 26 » соли 2026

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Зафарзода Насима Зафаршо дар мавзуи «Мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҷомеа» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.2 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Зафарзода Насима Зафаршо дар мавзуи «Мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҷомеа», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ пешниҳод шудааст, бо шиносномаи ихтисоси 5.6.2 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мувофиқат мекунад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Мақом ва нақши ҳокимият дар раванди ҳаёти сиёсии ҷомеа хеле барҷаста буда, аз ҷиҳати илмӣ назариявӣ таҳлил намудани он муҳим мебошад. Олимону муҳаккикон паҳлуҳои гуногуни ҳокимиятро мавриди таҳқиқ қарор дода, нақши онро дар пешрафти ҳаёти сиёсии ҷомеа муҳим медонанд. Идоранамой ва итоатнамой яке аз принципҳои асосӣ дар низоми давлатдорӣ ба ҳисоб рафта, ҳокимияти сиёсӣ дар амалӣ гардидани он мусоидат менамояд.

Ҳокимияти сиёсӣ дар амалӣ гардидани ҳадафҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва иқтисодӣ фарҳангии ҷомеа нақши калидӣ мебозад. Дар миёни ҳокимият ва ҳаёти иқтисодӣ иҷтимоӣ, сиёсӣ фарҳангӣ таъсири мутақобила вучуд дорад ва ҳокимият дар ташаккул додани ҳаёти иқтисодӣ иҷтимоӣ ва сиёсӣ фарҳангии ҷомеа мусоидат менамояд. Дар баробари ин нерумандии ҳокимият аз ин унсурҳои ҳаёти ҷомеа вобаста мебошад. Дар сурати рӯ ба бӯҳрон овардани ҳаёти иқтисодӣ иҷтимоӣ ва сиёсӣ фарҳангии ҷомеа, тадриҷан нерумандии ҳокимият аз миён рафта, ҳокимият мавқеи худро дар раванди ҳаёти сиёсӣ аз даст хоҳад дод. Равшан сохтани таъсири мутақобилаи миёни ҳокимияти сиёсӣ ва ҳаёти иқтисодӣ иҷтимоӣ ва сиёсӣ фарҳангии ҷомеа яке аз паҳлуҳои мубрамии мавзӯ мебошад.

Баъд аз пошхӯрдани Иттиҳоди Шуравӣ ва соҳибистиқлол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз ҳадафҳои асосӣ барои Тоҷикистон ин демократикунонии ҳаёти сиёсии ҷомеа мебошад. Мақом ва нақши ҳокимият дар амалӣ гардидани ин ҳадаф хеле барҷаста буда, неруи ҳокимиятро дар демократикунонии институтҳои сиёсӣ наметавон сарфи назар намуд. Дар раванди демократикунонии ҳаёти ҷомеа яке аз масъалаҳои бисёр мураккаб ва ҳассос ин терроризм ва экстремизми динию сиёсӣ мебошад. Мақом ва нақши ҳокимият дар мубориза бо ин падидаҳои номатлуби аср хеле назаррас аст. Мавҷудияти суботи сиёсӣ ва шароити мусоид фароҳам овардан барои рушду инкишофи тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа аз самаранокии фаъолияти ҳокимияти сиёсӣ давлатӣ вобастагии ҷиддӣ дорад. Дар раванди демократикунонии ҳаёти ҷомеа дар баробари ҳокимияти сиёсӣ давлатӣ, инчунин масъулияти сиёсӣ, шуури сиёсӣ ва маданияти сиёсӣ ҷомеа хеле муҳим аст, зеро дар системаи сиёсии демократӣ оммаи мардум ба сифати манбаи ҳокимият эътироф мегардад.

Демократикунонии ҳаёти ҷомеа имрӯз яке аз тамоюлҳои мебошад, ки аксарияти давлатҳои ҷаҳонро дар худ фаро гирифтааст ва Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз субъектҳои мустақил дар сиёсати кабир буда, дар амалӣ гардидани ин ҳадафи худ кӯшиш намуда истодааст. Дар раванди демократикунонии ҳаёти ҷомеа муайян намудани мақом ва нақши ҳокимият хеле муҳим буда, мубрамияти мавзӯи таҳқиқшавандаро тасдиқ менамояд.

Дараҷаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд.

Таҳлилу таҳқиқи мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҳаёти ҷомеа аз ҷиҳати илмӣ назариявӣ хеле муҳим буда, дар ин самт аз асарҳои олимону муҳаққиқони хориҷию ватанӣ васеъ истифода бурда шудааст. Дар заминаи таҳлил ва таҳқиқи мавзӯи мазкур муайян карда мешавад, ки олимону муҳаққиқони зиёд самтҳои гуногуни ҳокимиятро мавриди омӯзиш қарор дода, ақидаҳои илмӣ назариявии худро пешниҳод намудаанд. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки дар омӯзиш ва таҳлили мавзӯи ҳокимият нақши олимони Ғарб назаррас буда, масъалаи принципи тақсимои ҳокимияти давлатӣ ва легитимӣ будани он аз ҷиҳати илмӣ назариявӣ асоснок карда шудааст.

Дар таҳлил ва таҳқиқи масъалаи ҳокимият олимону муҳаққиқони ватанӣ низ мақом ва нақши барҷаста дошта, ҷойгоҳи ҳокимиятро дар низоми давлатдорӣ барҷаста арзбӣ намудаанд. Ақидаҳои олимони хориҷию ватанӣ дар тақвият додани ҷанбаҳои илмӣ назариявии мавзӯи мазкур мусоидат намудаанд. Гарчанде ки мақом ва нақши ҳокимият дар низоми давлатдорӣ аз ҷониби олимони хориҷӣ ва ватанӣ барҷаста арзбӣ гардидааст, вале масъалаи

мазкур боз ҳам ниёз ба таҳлилу таҳқиқ дорад ва дар диссертатсияи мазкур ба паҳлуҳои норавшани он таваҷҷуҳ зоҳир карда шудааст.

Ҳамин тариқ, муаллиф дар натиҷаи таҳлил ва таҳқиқи мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии чунин хулосабарорӣ ва пешниҳод менамояд, ки ҳокимият неруи пешбарандаи тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа, аз ҷумла иқтисодию иҷтимоӣ ва сиёсӣ фарҳангӣ буда, унсури асосии давлат маҳсуб гардида, мавҷудият, тавоноӣ ва таназзулбӣи давлатро метавон аз он вобаста донист. Аз неруи ҳокимият давлат истифода бурда, ҳуқуқҳои табиӣ инсонро ғимоя менамояд. Ҳокимият дар навъҳои оилавӣ, аристократӣ, автократӣ, олигархӣ, плутократӣ, теократӣ ва демократӣ зоҳир гардида, ҷавҳари тамоми шаклҳои ҳокимият ин ҳокимияти сиёсӣ ва давлатӣ мебошад. Принципи «тақсимои ҳокимият» ва таъмини мустақилияти се шохаи ҳокимият-қонунбарор, иҷроия ва судӣ аке аз масъалаҳои асосӣ дар системаи сиёсии демократӣ ба ҳисоб рафта, дар заминаи таъмини мустақилияти се шохаи ҳокимият як шохаи ҳокимият метавонад дар ташаккул ва инкишофбӣи дигар шохаи ҳокимият мусоидат намояд ва самаранокию легитимӣ будани ҳокимиятро таъмин намояд. Дар миёни ҳокимият ва институтҳои демократӣ таъсири мутақобила вучуд дорад ва институтҳои демократӣ дар демократикунонии ҷомеа мусоидат намуда, дар баробари ин ҳокимият дар ташаккул ва инкишофбӣи институтҳои демократӣ мусоидат менамояд. Неруи ҳокимиятро сарфи назар намудан дар раванди демократикунонии ҷомеа имконнопазир буда, эътирофи тавоноии ҳокимият дар ин раванд шарт ва зарур аст.

Дар заминаи омӯзиш ва пажӯҳиши мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҷомеа муаллиф чунин пешниҳод менамояд, ки хусусияти демократӣ ва ё ғайридемократӣ пайдо намудани ҳокимияти сиёсӣ аз режими сиёсӣ вобаста мебошад. Дар системаи сиёсии демократӣ институтҳои демократӣ ташаккул ёфта, халқ ба сифати манбаи ҳокимият амал намуда, демократикунонии ҳаёти сиёсии ҷомеа воқеият пайдо менамояд. Ҳокимият дар низоми сиёсии демократӣ дар ташаккули давлати миллий нақши калидӣ бозида, мавҷудияту пояндагии давлати миллий аз ҳокимияти сиёсӣ вобаста аст. Рӯ ба таназзул овардани ҳокимияти сиёсӣ ин рӯ ба фано овардани давлати миллий ва маҳв гардидану аз харитаи сиёсии ҷаҳон барканор шудани он мебошад.

Навгонии илмӣ таҳқиқот ва саҳеҳии натиҷаҳои гирифташуда, дар заминаи таҳлил ва таҳқиқ намудани мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҷомеа пешниҳод шудааст. Муаллиф навгонҳои илмиро дар диссертатсияи худ мавриди арзёбӣ қарор дода, ҳокимиятро падидаи табиӣю иҷтимоӣ дониста, решаҳои табиӣ ва иҷтимоӣ доштани онро муайян намудааст. Инчунин хусусияти объективӣ доштани

алокамандии ҳокимият бо дигар институтҳои сиёсиро нишон дода, ҳокимият ҳамчун унсури асосии давлат арзёбӣ мегардад. Нерумандии ҳокимият дар ташаккулу инкишофи институтҳои демократӣ асоснок карда шуда, нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҳаёти ҷомеа барҷаста доништа мешавад.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия

дар он ифода меёбад, ки аз он метавон дар раванди таҳлили ҷанбаҳои илмӣ назариявӣ ва амалии ҳокимият истифода намуд. Аз диссертатсияи мазкур метавон дар навиштани рисолаи илмӣ, китобҳои дарсӣ, курси лексияҳо, воситаҳои таълимӣ ва гузаронидани дарсҳои сиёсатшиносӣ истифода бурд. Дар раванди сиёсӣ аз тавсияҳои илмӣ назариявии рисолаи мазкур мақомотҳои ҳокимияти давлатӣ низ метавонанд истифода баранд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ дар заминаи таҳлили адабиёти илмӣ назариявӣ ва таҳлили сарчашмаҳои гуногуни иттилоотӣ диссертатсияи мазкур таҳия гардидааст. Дар асоси маводи расонаҳои хабарии дохилию хориҷӣ, ҳуҷжатҳои расмӣ, аз ҷумла суханронӣҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, концепсия ва стратегияҳо, тезисҳои диссертатсия асоснок карда шудаанд. Дар ташаккул додани сохтори диссертатсия аз методҳои системанокӣ ва диалектикӣ истифода бурда шудааст. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ пешниҳод гардидаанд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ

Саҳми шахсии Зафарзода Насима Зафаршо дар ҳамачониба таҳлил ва таҳқиқ намудани мавзӯи «Мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҷомеа» ифода ёфта, муаллиф дар омӯзиш ва пажӯҳиши масъалаи мазкур аз адабиёти хориҷӣ ва ватанӣ истифода бурдааст. Муаллиф дар раванди таҳқиқоти илмӣ худ ҷанбаҳои назариявӣ методологӣ ва амалии мавзӯи мазкурро бо истифода аз методҳои гуногуни илмӣ мавриди баррасӣ қарор додааст. Диссертатсияи мазкур маҳсули фаъолияти илмӣ таҳқиқотии муаллиф буда, раванди иҷроиши нақшаи кори илмӣ - таҳқиқотии пешбинишуда бевосита бо иштироки муаллиф амалӣ гардидааст. Муаллиф дар муайян намудани мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҷомеа саҳми назаррас гузоштааст.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ.

Натиҷаҳо ва дастовардҳои таҳқиқот дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии

Тоҷикистон, конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва дигар маҷаллаҳои илмӣ ифодаи худро пайдо намудаанд.

I. Мақолаҳо дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

1. Зафарзода, Н.З. (Насимаи Зафаршо) Мақом ва нақши ҳокимияти давлатӣ дар раванди демократикунории ҷомеа. [Матн] / Н.З. Зафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. Қисми 2. – 2017. - №2/4. - С. 293-296. ISSN 2413-5151

2. Зафарзода, Н.З. (Насимаи Зафаршо) Ҳокимият ҳамчун падидаи муҳим дар раванди ҳаёти сиёсии ҷомеа [Матн] / Н.З. Зафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. - 2018. - №2. - С. 295-300. ISSN 2413-5151

3. Зафарзода, Н.З. (Насимаи Зафаршо) Навъҳо ва хусусиятҳои ҳокимият. [Матн] / Н.З. Зафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. Қисми 1. - 2019. - №4. - С. 305-310. ISSN 2413-5151

4. Зафарзода, Н.З. Истиқлолият падидаи муҳим дар пешрафти ҳаёти сиёсии ҷомеа. [Матн] / Н.З. Зафарзода // Идоракунии давлатӣ. Маҷаллаи илмию сиёсии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. - 2024 - №3 (68). - С. 459-465. ISSN 2664-0651 (Print) ISSN 2709- 8567 (Online)

II. Маърузаҳои илмӣ дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва мақолаҳои илмӣ дар нашрияҳои дигар.

5. Зафарзода, Н.З. (Насимаи Зафаршо) Нақши ҳокимияти сиёсӣ дар ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ. [Матн] / Н.З. Зафарзода // Нақши институтҳои сиёсӣ дар ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ: Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ (ш. Душанбе, 12 декабри соли 2018). - Душанбе, 2018. - С. 298-307.

6. Зафарзода, Н.З. (Насимаи Зафаршо) Нақши таълимоти либералӣ дар ҷомеаи демократӣ. [Матн] / Н.З. Зафарзода // Масъалаҳои актуалии равандҳои сиёсии Тоҷикистон (маҷмуи мақолаҳои илмӣ-тадқиқотӣ). Қисми VII. - Душанбе, 2019. - С. 99-104.

7. Зафарзода, Н.З. Ҳокимияти легитимӣ асоси суботи сиёсӣ дар раванди ҳаёти ҷомеа [Матн] / Н.З. Зафарзода // Нақши маориф дар мубориза бо ифротгароии сиёсӣ ва терроризм: Маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ (ш. Душанбе, 22 феввали соли 2022). - Душанбе, 2022. - С. 382-391.

8 Муҳабатов, А. Зафарзода, Н.З. Ҳокимият унсури муҳим дар ташаккули институтҳои сиёсӣ. [Матн] / А. Муҳабатов, Н.З. Зафарзода // Шабакҳои иҷтимоии интернетӣ ҳамчун таҳдиди воқеӣ ба амнияти миллӣ: Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ - назариявӣ (ш. Душанбе, 29-уми ноябри соли 2022). - Душанбе, 2022. - С. 47-53.

9. Зафарзода, Н.З. Модернизатсияи сиёсӣ таҷассумкунандаи инкишофи ҳаёти ҷомеа. [Матн] / Н.З. Зафарзода // Роҳҳои пешгирии экстремизм ва терроризм дар шароити имрӯза: Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ назариявӣ (ш. Душанбе, 9 - уми октябри соли 2024). - Душанбе, 2025. - С. 231-236.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Диссертатсияи Зафарзода Насима Зафаршо дар мавзӯи «Мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунории ҷомеа» яке аз масъалаҳои муҳим дар раванди демократикунории ҷомеа мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон баъд аз пошхӯрдани Иттиҳоди Шуравӣ бунёди ҷомеаи демократиро ҳадафи олии худ қарор дода, дар ин самт рӯ ба ташаккули инкишоф овардааст. Диссертатсияи мазкур фарогири ин масъала буда, муаллиф ҷанбаҳои илмӣ назариявӣ ва амалии онро мавриди таҳлил ва таҳқиқ қарор дода, кӯшиш намудааст, ки дар ин самт саҳмгузор бошад. Зеро дар раванди демократикунории ҷомеа дар ташаккули инкишоф додани шуури сиёсии ҷомеа, мавҷуд будани донишҳои сиёсӣ шарт ва зарур аст. Саҳми шахсии Зафарзода Насима Зафаршо дар таҳлилу таҳқиқи масъалаи мазкур хеле назаррас мебошад. Ӯ омӯзиш ва пажӯҳиши яке аз масъалаҳои муҳими ҳаёти сиёсии ҷомеаро барои худ ҳадаф қарор дода, тавонистааст, ки дар ин самт саҳми арзанда гузорад. Саҳми шахсии муҳаққиқ дар наwgонии рисола, нуктаҳои, ки ба ҳимоя пешниҳод карда мешаванд, наشري мақолаҳо дар маҷаллаҳои илмӣ ва баромад дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ ифодаи худро пайдо намудааст.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсияи Зафарзода Насима Зафаршо дар ҳаҷми 174 саҳифаи матни чопӣ таълиф гардида, аз рӯйхати ихтисорот, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, се боб, шаш зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст.

Муқаддимаи диссертатсия фарогири масъалаҳои муҳимияти омӯзиши мавзӯ, объект, предмет, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мебошад. Дар муқаддимаи диссертатсия ҷанбаҳои методологии таҳқиқот, наwgониҳои илмӣ, нуктаҳои асосие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд, аҳамияти илмӣ амалии таҳқиқот, сатҳи татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот ва сохтори диссертатсия нишон дода шудааст.

Боби якуми диссертатсия «Асосҳои илмию назариявӣ ва амалии ҳокимият дар раванди ҳаёти сиёсии ҷомеа» аз ду зербоб иборат мебошад.

Зербоби аввали боби якум «Таҳлили назариявӣ методологии ҳокимият» зербоби мазкур бевосита фарогири ҷанбаҳои назариявӣ методологии ҳокимият буда, муаллиф дар заминаи таҳлил намудани адабиёти илмӣ пахлуҳои гуногуни ҳокимияти сиёсиро мавриди омӯзиш ва пажӯҳиш қарор дода, ҳокимият яке аз категорияҳои асосии илми сиёсӣ доништа шуда, мақом ва нақши он дар раванди ҳаёти сиёсии ҷомеа барҷаста арзёбӣ мегардад. Новобаста аз он ки ҷомеаи инсонӣ дар кадом сатҳи инкишоф қарор дорад, муносибатҳо тавассути принципи идоранамой ва итоатнамой ба танзим дароварда мешаванд. Мақом ва нақши ҳокимияти сиёсӣ нисбат ба дигар навъҳои ҳокимият дар раванди ҳаёти ҷомеа меҳварӣ доништа шуда, қайд гардидааст, ки мафҳуми ҳокимият хусусияти абстрактӣ дорад ва дарки моҳияти он андешаи амикро тақозо менамояд. Ҳокимият новобаста аз он, ки мафҳуми мураккаб аст, имконияти дарки моҳият ва хусусияти он имконпазир мебошад. Ҳокимият дар раванди идоранамоеи ҷомеа аз методҳои маҷбурнамой, боваркунонӣ, истифодаи қувва, интиқоли иттилоот ва ташвиқот истифода бурда, тақондиҳандаи тамоми соҳаҳои ҳаёт ба самти муайяни инкишоф аст. Дар таҳлили назариявӣ методологии ҳокимият муаллиф аз ақидаҳои гуногуни олимону муҳаққиқони хориҷию ватанӣ ба таври васеъ истифода бурдааст.

Зербоби дуюми боби якум «Навъҳо ва хусусиятҳои ҳокимият» -ро дар худ фаро гирифта, дар зербоби мазкур навъҳо ва хусусиятҳои ҳокимият мавриди таҳлил ва таҳқиқ қарор гирифтааст. Мураккаб гардидани ҳаёти сиёсии ҷомеа дар ба вуҷуд омадани навъҳои гуногуни ҳокимият мусоидат намудааст. Ҳокимият дар раванди ҳаёти сиёсии ҷомеа дар навъҳои гуногун зоҳир гардида, сарфи назар аз марҳилаҳои таърихӣ дар ташаккул ва инкишоф ёфтани ҳаёти иҷтимоӣ сиёсии ҷомеа мусоидат намудааст. Ҳаёти ҷомеаи инсониро бе мавҷудияти ҳокимият тасаввур намудан имконнопазир буда, ҳимояи талаботу манфиатҳои одамон ва пешгирӣ намудану ҳалли низоъҳои ҷомеа бе он ғайриимкон аст. Дар зербоби мазкур ҳокимият дар навъҳои оилавӣ, давлатӣ, сиёсӣ, аристократӣ, автократӣ, олигархӣ, плутократӣ, партократӣ, теократӣ, демократӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ нишон дода шудааст.

Боби дуюми диссертатсия «Тақсимои ҳокимият омили муҳим дар системаи сиёсии демократӣ» аз ду зербоб иборат мебошад.

Зербоби якуми боби дуюм - «Ҳокимият падидаи муҳим дар раванди ҳаёти сиёсии ҷомеа» арзёбӣ гардида, мақом ва нақши ҳокимият дар раванди ҳаёти ҷомеа барҷаста нишон дода шуда, мавҷудияти давлат ва ташаккулу инкишофёбии ҳаёти иқтисодӣ иҷтимоӣ ва сиёсӣ фарҳангии ҷомеа аз

ҳокимияти сиёсӣ вобаста доништа мешавад. Муаллиф асосҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ, ҳуқуқӣ ва маъмурию қудратии ҳокимиятро нишон дода, таъсири мутақобилаи байни онҳоро ошкор месозад. Моҳиятан ҳокимият, сиёсат ва давлат се унсури баҳамалоқаманд буда, яке дар ташаққули дигаре мусоидат намуда, мавҷудияти сиёсат ва давлат аз ҳокимият вобастагии ҷиддӣ дорад. Ба даст овардани ҳокимият, нигоҳ доштан ва амалигардонии он, тамоюли асосӣ дар дунёи сиёсат мебошад. Яқинан сиёсате, ки оқилона ва одилона аст, пояҳои ҳокимиятро мустаҳкам месозад ва давлатро муктадир мегардонад. Воқеан, алоқамандӣ ва таъсири мутақобилаи ин се унсур: ҳокимият, сиёсат ва давлатро сарфи назар намудан ғайриимкон аст.

Муаллиф мавҷудияти ҳокимиятро барои идоранамоӣ ва танзими муносибатҳои ҷомеа шарт ва зарур доништа, пойдории сулҳу суботи сиёсӣ ва оромии амнияти шахс, ҷомеа ва давлатро аз он вобаста медонад ва қайд менамояд, ки вазифаи асосии ҳокимияти сиёсӣ ин идоранамоии ҷомеа, батанзимдарории муносибатҳо ва таъмини оромии амният дар ҷомеа буда, дар баробари ин таъсири мусбат расонидан ба ҳолати бухронии ҳаёти иқтисодиро иҷтимоӣ, сиёсӣ фарҳангӣ ва мусоидат намудану сафарбар сохтани тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа ба самти муайяни инкишоф мебошад.

Зербоби дуҷуми боби дуюм - «Тақсимоати ҳокимият ва самаранокии он дар системаи сиёсии демократӣ» яке аз масъалаҳои муҳим дар ҳокимияти давлатӣ ба ҳисоб рафта, омӯзиш ва пажӯҳиши он хеле муҳим аст. Дар зербоби мазкур масъалаи «тақсимоати ҳокимият» аз ҷиҳати илмию назариявӣ таҳлил гурдида, мақом ва нақши «тақсимоати ҳокимият» дар самаранокии ҳокимият мусбат арзёбӣ гурдидааст. Дар диссертатсия ақидаҳои яке аз назариятчиҳои маъруфи назарияи таҷзияи ҳокимият Ш. Л. Монтескье мавриди зикр қарор гирифта, қайд карда мешавад, ки Монтескье ҳокимиятро ба се шоха - ҳокимияти қонунгузор, иҷроия ва судӣ ҷудо намуда, қайд менамояд, ки ҳар яке аз ин шохаҳои ҳокимият бояд вазифаи муайяни худро дошта бошанд, озодона фаъолият намоянд ва ба якдигар тобеъ набошанд. Ба ақидаи ӯ мақсади асосии таҷзияи ҳокимияти давлатӣ ин таъмини беҳатарии шахрвандон аз худсарӣ ва суистифодаи ҳокимият, ҳимояи озодии сиёсии онҳо, ҳамчунин таъмини оқилонаи муносибатҳо байни шахрвандон ва давлат аст. Ба ақидаи муаллиф самаранокии ҳокимияти давлатӣ дар шароити имрӯза таъмини суботи сиёсӣ ва инкишофи ҳаёти ҷомеа буда, ба инобат гирифтани амалӣ сохтани тамоми талаботу манфиатҳо ва ухдадорихои инсон ҳам дар сатҳи инфиродӣ ва ҳам дар сатҳи дастаҷамъона, натиҷаи мусбати фаъолияти ҳокимияти давлатӣ мебошад.

Боби сеюми диссертатсия «Ҳокимият унсури муҳим дар раванди демократикунории ҳаёти сиёсии Тоҷикистон» аз ду зербоб иборат мебошад.

Зербоби якуми боби сеюм «Нақши ҳокимият дар ташаккули институтҳои демократӣ» фарогири мақом ва нақши ҳокимият дар ташаккули институтҳои демократӣ мебошад. Аз нигоҳи муҳаққиқони олам мақом ва нақши ҳокимият дар ташаккули институтҳои демократӣ хеле назаррас аст. Муаллиф ба масъалаи институтҳои демократии ҷомеа таваҷҷуҳ зоҳир намуда, мавҷуд будани робита ва таъсири мутақобила дар миёни онҳоро воқеӣ арзёбӣ намудааст. Ҳокимиятро пояи асосии давлат дониста, ташаккулу инкишофёбии давлатро аз институтҳои сиёсии он вобаста медонад. Воқеан, мақом ва нақши ҳокимият дар ташаккули институтҳо, махсусан институтҳои демократӣ бениҳоят бузург буда, мавҷудияти институтҳои демократӣ бе ҳокимият имконнопазир мебошад. Демократия чунин низоми сиёсӣ аст, ки дар асоси чунин принципҳо, манбаи ҳокимият эътироф гардидани халқ, волияти қонун, ғуноғунандешии сиёсӣ, озодӣ ва баробарии шахрвандон дар назди қонун ва интиҳобӣ будани мақомоти давлатӣ бунёд меёбад. Дар системаи сиёсии демократӣ институтҳои демократӣ захираҳои бузург мебошанд, баҳри ташаккул ва инкишоф додани ҳаёти иқтисодӣ иҷтимоӣ ва сиёсӣ фарҳангии ҷомеа ва ҳамчунин институтҳои демократӣ метавонанд дар ҳифзи легитимӣ будани ҳокимият мусоидат намоянд. Самаранокии фаъолияти институтҳои демократӣ аз сатҳи ҳимояи манфиатҳои ҷомеа вобаста буда, ҳокимият метавонад ҳам мавҷудияти институтҳои сиёсиро ҳифз намояд ва ҳам дар хусусияти демократӣ пайдо намудани онҳо таъсир расонад.

Зербоби дууми боби сеюм «Ҳокимият падидаи муҳим дар раванди демократикунории ҳаёти сиёсии Тоҷикистон» мебошад. Пошхӯрдани Иттиҳоди Шуравӣ ва соҳибистиклол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон падидаи муҳим дар раванди ҳаёти сиёсии ҷомеа буд. Дар диссертатсия ҷойгоҳ ва мақоми ҳокимияти сиёсӣ давлатӣ дар раванди демократикунории ҳаёти сиёсии ҷомеа назаррас арзёбӣ гардидааст. Муаллиф қайд менамояд, ки истиқлолияти давлатӣ ба раванди ташаккул ва инкишоф додани демократикунории ҷомеа дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат намуд. Ҷумҳурии Тоҷикистон дар заминаи соҳибистиклол гардидан дар баробари дигар кишварҳои пешрафтаи ҷаҳонӣ дар роҳи бунёди низоми демократӣ ва ташаккулу инкишоф додани он кӯшиш намуда истодааст. Дар раванди демократикунории институтҳои сиёсӣ нақши ҳокимият хеле барҷаста буда, тамоми он муваффақиятҳое, ки дар раванди демократикунории ҷомеа дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба даст омадааст ва минбаъд низ ба вучуд хоҳад омад, қисман метавон гуфт, ки он аз нуруи тавоноии ҳокимият мебошад.

Хулосаву натиҷаҳо ва тавсияҳое, ки аз ҷониби муаллиф пешниҳод гардидаанд, аҳамияти илмӣ амалӣ дошта, метавонанд дар раванди демократикунории ҷомеа мусоидат намоянд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Муаллиф дар навиштани диссертатсия ва автореферат талабот ва муқаррароти Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводи илмӣ, ки бо қарори Раёсати олии аттестатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, №493 тасдиқ гардидааст, риоя намудааст. Дар заминаи мутолиаи диссертатсия маълум гардид, ки муаллифи рисола мавзӯи таҳқиқотиро дар асоси маводи илмӣ ва сарчашмаҳои муътамад мавриди таҳлил қарор дода, масъалаҳои баррасишавандаро тавонистааст, ки таҳлил ва таҳқиқ намояд.

Мутобиқати тахассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Зафарзода Насима Зафаршо тахассуси илмиаш ба ихтисоси 5.6.2 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мувофиқат мекунад. Муаллиф солҳои 2017-2020 дар шӯъбаи рӯзонаи аспирантураи кафедраи равандҳои сиёсӣ дар Тоҷикистони факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон таҳсил намуда, онро бо муваффақият хатм намудааст. Бинобар ин, диссертатсия қобили дастгирӣ мебошад, зеро он фарогири яке аз масъалаи муҳими ҳаёти сиёсии ҷомеа буда, дар консепсияи илмҳои сиёсӣ дастоварди арзишманду нав ба ҳисоб меравад.

Эродҳо дар ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Дар таҳқиқоти диссертатсионии Зафарзода Насима Зафаршо дар баробари муваффақият ва дастовардҳои илмӣ инчунин баъзе масъалаҳои баҳснок низ дида мешаванд, ки онҳоро ба таври зайл нишон додан мумкин аст:

1. Мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунонии ҷомеа хеле барҷаста буда, таҳлилу таҳқиқи он аз аҳамият ӯрӣ нест. Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки баъд аз соҳибистиқлол гардидан бунёди ҷомеаи демократиро ҳадафи олии барои худ қарор додааст, дар ин самт ташаккулу инкишоф додани шуури сиёсии ҷомеа шарт ва зарур мебошад. Зеро дар ҷомеаи демократӣ оммаи мардум ба сифати манбаи ҳокимият эътироф гардида, мавҷуд будани маърифати сиёсӣ хеле муҳим аст. Муаллиф бояд кӯшиш мекард, ки дар диссертатсияи худ роҳҳо ва воситаҳои ташаккулу инкишофёбии шуури сиёсии ҷомеаро возеҳу равшантар баён менамуд.

2. Муаллиф дар таҳлил ва таҳқиқи мавзӯи рисолаи худ аз адабиёт ва сарчашмаҳои илмӣ хеле зиёд истифода бурдааст. Дар диссертатсия андешаҳои муаллиф дар заминаи сарчашмаҳои муътамади илмӣ тасдиқ

шудаанд. Муаллиф агар дар омӯзиш ва пажӯҳиши мавзӯ дар баробари адабиёти илмӣ, китобҳо ва мақолаҳои илмӣ аз монографияҳои илмӣ бештар истифода мебурд, ин дар боло рафтани арзиши илмии диссертатсия мусоидат менамуд.

3. Дар диссертатсия муаллиф ба масъалаи мақом ва нақши ҳокимият дар раванди ташаккули инкишофёбии институтҳои демократӣ таваҷҷуҳ зоҳир намуда, паҳлуҳои гуногуни онро аз нигоҳи илмию назариявӣ таҳлилу таҳқиқ кардааст. Агар муаллиф роҳҳо ва воситаҳои ташаккули инкишофи институтҳои демократиро равшантар арзёбӣ менамуд, ин дар хубтар ва беҳтар шудани арзиши илмии диссертатсия мусоидат мекард.

Норасоӣ ва роҳҳои номбаршуда ба ҳеҷ ваҷҳ ба мундариҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ таъсири манфӣ расонида наметавонанд. Онҳо масъалаҳои баҳсноке мебошанд, ки доктараб метавонад дар рафти ҳимояи ошкорои диссертатсияи худ ба онҳо ҷавобҳои мукамал гардонад ва мавқеи худро пурра ва асоснок намояд, зеро диссертатсияи мазкур дорои нағзониҳои илмӣ, сохтори ягона, натиҷа ва хулосаҳои дорои муҳимияти илмию амалӣ мебошад.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Диссертатсияи Зафарзода Насима Зафаршо дар мавзӯи «Мақом ва нақши ҳокимият дар раванди демократикунории ҷомеа» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.2 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ ҷавобгӯ мебошад. Диссертатсия ба талаботи банди 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, қи бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 (бо тағйиру иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми июни соли 2023, таҳти №295) тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.2 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, қи бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 (бо тағйиру иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми июни соли 2023, таҳти №295) тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад.

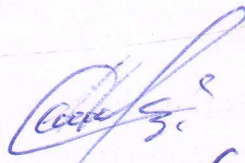
Тақриз аз ҷониби номзади илмҳои сиёсӣ, дотсенти кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шохтемур Буризода Х.Б., омода гардидааст.

Такризи мазкур дар маҷлиси кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншох Шохтемур аз 26 март соли 2026, протоколи №8 муҳокима ва тасдиқ шудааст.

Дар маҷлис 11 нафар иштирок намуданд. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарafdор» – 11 нафар, «муқобил» – нест, «бетараф» – нест.

Раиси ҷаласа:

мудири кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносӣ, номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент

Асомадинов М.А.

Лоиҳасосзи такриз:

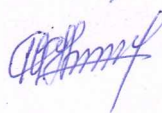
Номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент

Буризода Х.Б.

Котиби илмӣ ҷаласа:

Номзади илмҳои сиёсӣ,

Абдуев Х.Н.

Имзоҳои дотсентон Асомадинов М. А.,

Буризода Х.Б. ва Абдуев Х.Н. – ро тасдиқ менамоям.

Сардори шӯъбаи таъминоти ҳуқуқӣ
ва кадрҳои Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон
ба номи Шириншох Шохтемур

26.03.2026

Қурбонзода А.Х.

Суроғай муассисаи пешбар:

734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ, 146.

Тел: (+992 37) 224 -72 -07